

AHMED ŞEMSEDDİN KARAHİSARİ ve MUSHAFI HAKKINDA YAPILAN BAZI ÇALIŐMALAR

Rukiye TUNCER¹

1. KİTAPLAR, KİTAP BÖLÜMLERİ VE ANSİKLOPEDİ MADDELERİ

1.1. AHMED ŞEMSEDDİN KARAHİSARİ / TÜRK DÜNYASI EDEBİYATÇILARI ANSİKLOPEDİSİ

Ahmed Şemseddin Karahisari'nin hattat ve Őair yönlerine vurgu yapılarak başlanan ansiklopedi maddesi; onun hayatı, hocaları, hat sanatında kendisini geliştirme süreci, ilmi faaliyetleri, hat alanında vermiş olduğu eserleri ve vefatı anlatılarak tamamlanmıştır.²

1.2. HATTIN GÜNEŞİ AHMED ŞEMSEDDİN KARAHİSARİ VE MUSHAF-I ŞERİFİ – PROF. DR. MUHİTTİN SERİN

Osmanlı medeniyetinde İslam sanatlarının ciddi anlamda geliştiğini gözler önüne seren, Kanuni Sultan Süleyman tarafından yazılması istenen Ahmed Şemseddin Karahisari'nin yazmış olduğu Mushaf-ı Şerifi'n tanıtılması amacıyla yazılmış bir kitaptır. Kitabın yazı bulunan tüm sayfalarında aynı metnin sırasıyla Türkçe, Arapça ve İngilizce dillerinde yazılmış olması, eserin sadece Türklere tanıtılmakla kalmayıp Arapça ve İngilizce dillerine vakıf okuyuculara da ulaşmayı amaçladığı görölmektedir.

Prof. Dr. Muhittin Serin tarafından kaleme alınan bu kitapta, öncelikli olarak Kur'an-ı Kerim, Mushaf ve hat sanatı kavramlarına değinilmiş ardından da hat sanatının tarihi gelişimi dört başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklar: Dört Halife Devri, Emeviler Devri, Abbasiler Devri ve Osmanlı Mektebi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu devirlerden her birinde yazılmış Mushaflar, renkli fotoğraflarıyla konuya örneklik teşkil ederek kitapta yer almaktadır.

Kitabın giriŐi mahiyetindeki kavram tanımları ve tarihçe bölümü tamamlandıktan sonra Ahmed Şemseddin Karahisari'nin hayatına özel olarak ayrılmış kısım başlamaktadır. Bu

¹ İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

² "Ahmed Şemseddin Karahisari", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, AYK Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, C. I, Ankara, 2002, s. 183.

kısımda Ahmed Şemseddin Karahisari'nin hat konusunda, Kanuni Sultan Süleyman zamanında şöhretinin yayılmış olduğu ve o devirde kendisinden “hattın güneşi” anlamına gelen “Şemsü'l-hat” lakabıyla bahsedildiği yazılmaktadır. Ayrıca Kanuni döneminde Ahmed Şemseddin Karahisari'den övgüyle bahsedilen şu beyite de yer verilmektedir:

*‘‘Hatt-ı hûb içre beyaza çıkaran kendözünü
Yazının Karahisârî'dir ağırtan yüzünü’’*.³

Bahsi geçen beyitten de anlaşılacağı üzere Ahmed Şemseddin Karahisari'nin eşsiz bir hattat ve sanatkâr olduğu aşikârdır. Bu nadide hattat Ahmed Şemseddin Karahisari'nin, Afyonkarahisar'da doğduğu tahmin edilmekle beraber yetiştiği ve öğrenim aldığı yer hakkında bilgi sahibi olunmasa da onun hakkındaki bilgilere tezkirelerden ve kendi kitaplarından ulaşıldığı belirtilerek hattatın bildiği diller ve manevi eğitimini yanında tamamlamış olduğu kişi kitapta bildirilmektedir.⁴

Ahmed Şemseddin Karahisari'nin hayatının yazılmış olduğu kısım tamamlandıktan sonra, son kısımda Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde korunan Ahmed Karahisari Mushaf-ı Şerifi hakkındaki bilgiler, fotoğraflarla birlikte yer almıştır. Sultan II. Mustafa'nın 1107 yılının Cemâziye'l-âhir ayının onuncu gününde (16.01.1696), Ahmed Karahisari hattıyla yazılmış eşsiz Mushaf-ı Şerifi, Hırka-i Saadet odasında okunmak üzere vakfetmiş olduğunu belirten vakfiye yazısına yer verilmiştir.⁵ Sultan II. Mustafa'nın Vakfiyesi'nin ardından Ahmed Karahisari Mushaf-ı Şerifi, tezyinat özellikleriyle ele alınarak Hat Özellikleri ve Tezhip Özellikleri isimlerinde iki başlık altında ayrıntısıyla incelenmiştir.

Klasik Türk Sanatları Vakfı'nın yayına hazırlamış olduğu bu kitap, toplamda yetmiş yedi sayfadan oluşmaktadır. 30x40 boyutlarında kuşe kâğıda basılmış olan bu eser 2015 yılında yayınlanarak kültürümüze kazandırılmıştır.

1.3. HATTAT AHMET KARAHİSARİ – ORD. PROF. DR. AHMET SÜHEYL ÜNVER

İstanbul Üniversitesi'nde Tıp Tarihi Enstitüsü Müdürü olarak görev yapmış olan Ahmet Süheyl Ünver tarafından, 1964 yılında İstanbul'da yazılmış olan bu eserde, Türk-İslam hat

³ Muhittin Serin, *Hattın Güneşi Ahmed Şemseddin Karahisari ve Mushaf-ı Şerifi*, Numune Matabaacılık, İstanbul 2015, s. 34.

⁴ Serin, a.g.e., s. 36.

⁵ Serin, a.g.e., s. 50.

sanatından, Türk tezhip sanatından, hattatlardan, hattat tezkirelerinden, 1469 ile 1556 yılları arasında yaşamış olan Karahisari Ahmet Efendi'nin hayatından bahsedilmektedir.⁶

1.4. HATTAT AHMET KARAHİSARİ / İSTANBUL RİSALELERİ – AHMET SÜHEYL ÜNVER

Ahmet Süheyl Ünver tarafından 1948 yılında İstanbul'da yazılmış olan İstanbul Risaleleri isimindeki beş ciltlik eserin ikinci cildinde bulunan onuncu risale, Hattat Ahmed Karahisari'ye ayrılmıştır. Kitabın bu bölümü, Ahmet Karahisari'ye ait hat yazısı fotoğrafıyla desteklemiştir.⁷

1.5. HATTAT AHMET KARAHİSARİ / TOPKAPI SARAYI VE TÜRK-İSLAM SANATLARI – KEMAL ÇIĞ

Hattat Ahmet Karahisari isimli bu bölüm, Kemal Çığ tarafından 2011 yılında İstanbul'da yazılarak okuyucuyla paylaşılan Topkapı Sarayı ve Türk-İslam Sanatları kitabının içerisinde yer almaktadır. Bahsi geçen bölümde, çok yaygın bir sanat dalı olan hat sanatına intisap etmiş binlerce insan arasından sanattaki becerileriyle sivrilerek ekol kuran ve kendi yolundan birçok kişinin ilerlemesine vesile olan üstatlardan birisi Hattat Karahisari'den ve muhteşem eserlerinden bahsedilmektedir.⁸

1.6. KARAHİSÂRÎ, AHMED ŞEMSEDDİN / TDV İSLAM ANSİKLOPEDİSİ – MUHİTTİN SERİN

Ahmed Şemseddin Karahisari'nin doğumu, hocaları, İstanbul'a gidişi, İstanbul'da yapmış olduğu işler, yaşadığı yer, benimsediği ekol, aklam-ı sitteyi bilmesi, eserleri, eserlerinin bugün bulunduğu yerler hakkında ayrıntılı bir şekilde yazılmış ve okuyucuya sunulmuştur. Ayrıca Karahisari'nin oluşturduğu ekolü takip eden hattatlar hakkında da bilgiler verilmiştir.⁹

⁶ Ahmet Süheyl Ünver, *Hattat Ahmet Karahisari*, Afyon Turizm Derneği Yayınları, İstanbul 1964.

⁷ Ahmet Süheyl Ünver, "Risale 10: Hattat Ahmet Karahisari", *İstanbul Risaleleri*, Kemal Matbaası, Haz: İ. Kara, İstanbul, 1995, s. 179.

⁸ Kemal Çığ, "Hattat Ahmet Karahisari", *Topkapı Sarayı ve Türk-İslam Sanatları*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2011, s. 195.

⁹ Muhittin Serin, "KARAHİSÂRÎ, Ahmed Şemseddin", *TDV İslam Ansiklopedisi, C. XXIV, İstanbul, 2001, ss. 421-424.*

1.7. KARAHISARI: HIS LIFE AND INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF MUHAQQAQ AND ON THE OTTOMAN SCHOOL / SACRED SCRIPT MUHAQQAQ IN ISLAMIC CALLIGRAPHY – NASSAR MANSOUR

Ürdünlü hattat Nassar Mansour tarafından 2010 yılında New York'ta yazılan Sacred Script Muhaqqaq in Islamic Calligraphy isimli kitaba ait beşinci bölüm, “Karahisari: Hayatı ve Muhakkak Yazısının Osmanlı Medreselerinin Gelişimine Etkisi” şeklinde Türkçe'ye çevrilmiştir.

Hat konusunda uzman olan Ahmed Karahisari'nin, hayatı hakkında bilinen az sayıdaki bilgiden doğum tarihi, Afyonkarahisar doğumlu olduğu, kendisinden “hattın güneşi” diye bahsedildiği, İstanbul'a gidişi, vefat tarihi gibi bazılarının aktarılmasıyla bölüme başlanmıştır. Ardından Karahisari Mushafı'nda yer alan aklam-ı sitteden birisi olan muhakkak hattının Osmanlı medreselerindeki etkisinden söz edilmiştir.¹⁰

1.8. MUHTEŞEM KARAHİSARİ KUR'AN-I KERİM'İ KOLTUK TEZHİPLERİ – SEMİH İRTEŞ

Osmanlı Sarayına bağlı ehl-i hiraflı çalışanlarının 16. yüzyılda yapmış olduğu eserler arasında ihtişamıyla öne çıkan Ahmed Karahisari Mushaf-ı Şerifi ismiyle bilinen Kur'an-ı Kerim'i konu edinen bu kitapta Mushaf-ı Şerif'te bulunan koltuk tezhipleri ele alınmıştır.

Ahmed Karahisari Mushaf-ı Şerifi'ne ait koltuk tezhiplerinin, desen tasarımları ve bunların çözümlenmeleri kitapta yer almaktadır.¹¹ Bu kitap özellikle de tezhip ve tasarım konularıyla uğraşan kişiler için faydalı bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

¹⁰ Nassar Mansour, “Karahisari: His Life and Influence on the Development of Muhaqqaq and on the Ottoman School” *Sacred Script Muhaqqaq in Islamic Calligraphy*, I.B.Tauris, Ed: N. Mansour, New York, 2000, s. 173.

¹¹ Semih İrteş, *Muhteşem Karahisari Kur'an-ı Kerim'i Koltuk Tezhipleri*, Nakkaş Tezyini Sanatlar Merkezi Yayınları, İstanbul 2021.

2. MAKALELER

2.1. 16. YÜZYILIN HAT ÜSTADI: AHMED KARAHİSARİ –

DR. HATİCE AKSU

Ahmed Karahisari'nin yaşamı, üslubu ve eserleri konu edilerek yazılan bu makale, Antikdekor Dergisi'nin seksen dördüncü sayısında yer almaktadır. Asıl adı Ahmed, lakabının ise Şemseddin olduğu bilinen hat üstadının, iyi derecede dini ve edebi ilimlere vakıf olduğundan ve onun yetişmesine katkıda bulunmuş olan hocalarından söz edilmiştir. Ahmed Karahisari'nin kendisinden hat meşk ettiği hocası Esedullah-ı Kirmani'nin, Fatih Sultan Mehmet zamanında İstanbul'a yerleşen İranlı bir hattat olduğu bilinmektedir. Yine Ahmed Karahisari'nin intisap ederek tasavvuf eğitimini tamamladığı ve kendisinden hilafet aldığı şeyhi Cemaleddin İshak Karamani'nin, devrinin bilinen hattatlarından Şeyh Hamdullah'tan yazı meşk ettiği ulaşılan bilgilerdendir.¹²

Ahmed Karahisari'nin hayatına dair verilen bilgilerden sonra II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde Arap harflerinin Türkler tarafından kendi üslup ve karakterlerine göre yazılmaya çalışıldığına değinilmiştir. Bütün hayatı boyunca Yakut üslubunu kullanarak yazan Ahmed Karahisari, kendine has tarzıyla sülüs nevi yazıda ve celi yazıda şaheserler ortaya koymuş ve toplam altı çeşit yazıda ustalaşmıştır.¹³ Hattata ait bahsedilen şaheserlerden Ahmed Karahisari Mushafı, en bilinen örneklerdendir.

Ahmed Karahisari'ye nispet edilen esere ait görsellerin de eklenmiş olduğu çalışma eserlerin ihtişamını okuyucuya göstermektedir.

2.2. XVI. YÜZYILIN KENDİNE ÖZGÜ BÜYÜK USTASI AHMET KARAHİSARİ – AYGEN SAYRAÇ

Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in hat sanatı ve hattatlar ile ilgili yapmış olduğu çalışmalarından faydalanılarak yazılmış olan bu makalede Ahmet Karahisari'nin hayatı ve hat sanatındaki üslubu hakkında bilgiler verilmiştir.

Başlangıçta Ahmet Karahisari'nin 1469 yılında dünyaya geldiği ve hayatı boyunca mütevacı bir yaşam sürdüğünden bahsedildikten sonra onun dış görünüşüne yönelik bazı ipuçları okuyucularla paylaşılıyor. Hat sanatında ustalaşmış bu mühim şahsın nur yüzlü, uzun

¹² Hatice Aksu, "16. Yüzyılın Hat Üstadı: Ahmed Karahisari", *Antikdekor Dergisi*, S. 84, İstanbul, 2004, s. 104.

¹³ Aksu, a.g.m., s. 104.

boylu, ak sakallı, temiz ve özenli bir giyime sahip olduğu belirtiliyor. Aynı zamanda Ahmet Karahisari'nin becerikli bir terzi olması ve bu yönüyle de ününün II. Bayezid'e kadar ulaştığı anlatılıyor.¹⁴

Ahmet Karahisari'nin ilmi yönüne vurgu yapıldıktan sonra onun hat sanatında yapmış olduğu yeniliklere değinilmiştir. Hattatın kendine has bir üslubu olduğu vurgulanarak klasik yazıya birçok yeniliği, kendine ait üslubunu hiç kaybetmeden getirdiği belirtilmiştir. Sülüs ve nesih yazı şekillerinde özgün bir tarza sahip olması sayesinde ortaya koymuş olduğu eserlerin de kendine has bir model oluşturdukları yazılmıştır.¹⁵

2.3. AHMET KARAHİSÂRÎ (AFYON KARAHİSARLI AHMED ŞEMSEDDİN EFENDİ) – ZÜBEYDE CİHAN ÖZSAYINER

Ahmet Karahisari'nin hayatı hakkındaki bilgilerle yazımına başlanan makalede Karahisari'nin hayatını münzevi bir biçimde yaşadığı bildirilmekle birlikte evlenip evlenmediği konusunda bir bilgi olmadığı belirtilmektedir. Hasan Çelebi'yi evlatlık edindiği bilgisinden evlenmemiş olduğu tahmin edilmektedir.¹⁶

Makalenin devamında ise Ahmet Karahisari'nin ekolünden, eserlerinden ve eserlerinde uygulamış olduğu yenilikçi fikirlerden bahsedilmiş ve Karahisari'nin bazı yazılarında önce altınla yazıp sonra siyah mürekkeple o yazının kenarlarını çizdiği, bazı yazılarındaysa yazının içine süsler yaptığı aktarılarak onun özgün fikirlerine yer verilmiştir. Ardından meşhur Mushaf-ı Şerif'e değinilerek makale sonlandırılmıştır.¹⁷

2.4. BÜYÜK BİR TÜRK HATTATI: AHMED KARAHİSARİ – DR. AHMET SÜHEYL ÜNVER

16. yüzyılda yaşamış titiz çalışmalarıyla bilinen hattat Ahmed Karahisari'nin hayatına değinildikten sonra Kur'an-ı Kerim'i hakkında bilgilere yer verilen makalede, mushafta kullanılan sayfa süslemelerinin aynısının başka bir sayfada kullanılmadığı belirtilerek Karahisari'nin zengin tezyinat tasarımları vurgulanmıştır.¹⁸

¹⁴ Aygen Sayraç, "XVI. Yüzyılın Kendine Özgü Büyük Ustası Ahmet Karahisari", *Türkiyemiz*, C. XX, S. 62, İstanbul, Ekim 1990, s.34.

¹⁵ Sayraç, a.g.m., ss.34-38.

¹⁶ Zübeyde Cihan Özsayiner, "Ahmet Karahisârî (Afyon Karahisarlı Ahmed Şemseddin Efendi)", *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. I, S. 1, 1987, s. 59.

¹⁷ Özsayiner, a.g.m., s. 60.

¹⁸ Ahmet Süheyl Ünver, "Büyük Bir Türk Hattatı: Ahmed Karahisari", *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, S. 3, 1979, ss. 44-45.

2.5. BÜYÜK BİR TÜRK HATTATI: AHMED KARAHİSARİ – KEMAL ÇİĞ

Hayatına dair bilgiler verilirken Ahmed Karahisari'nin temiz bir insan olduğuna değinilerek ona dair anlatılan bir fıkra paylaşılmıştır:

*“Molla Şemsi Pîr Karahisarî merhum gayet nazik-tendir. Bir beyaz mintanı 7 sene miktarı giyip yine bir fakire hibe etmişler ki, tamamen yeni dikilmiş gibi ne kirlenmiş ne de yıpranmış.”*¹⁹

Karahisari'nin ekolü ve kendine özgü olan tarzından bahsedilirken bir iki yazısına dikkatlice bakan bir kimse tarafından başka yazılarına denk geldiğinde imzaya bakma gereği duyulmadan o yazının Ahmed Karahisari'ye ait olduğunun anlaşılabilceği söylenmiştir.²⁰

2.6. HAT SANATININ GÜNEŞİ AHMED ŞEMSEDDİN KARAHİSARİ – TALİP MERT

Kanuni Sultan Süleyman devrinde müsenna, sülüs ve celi-sülüs yazılarında kat ettiği gelişmeler sayesinde hat sanatının güneşi olarak tanınan Ahmed Şemseddin Karahisari'nin hayatına dair yazılmış bir makaledir. Adına yazılan beyitteki övgüleri layığıyla taşıyan Ahmed Şemseddin Karahisari'nin, kendisinin de beyit yazacak kadar Arapça ve Farsça'ya hâkim olduğu yazmış olduğu şu beyitlerden anlaşılmaktadır:

*“Ey hüsn-i hat ile feleğe baş yetiştiren
Bil kim vücûdum ayağın altında hâktir
Ger erişirse sana bu tâze hutûtumuz
Onlara dil uzatma sakın zehr-nâktir
Her hattı başka başka bahrdir deniz gibi
Kim satır mevc ü nokta ana dürr-i pâktir.”*²¹

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde kendisine özel bir bölüm ayrılmış olduğundan ve bu bölümde yetenekli hattatın Süleymaniye Cami'ne yazdığı yazılarından bahsedildiği aktarılmıştır.²² Ayrıca Ahmed Şemseddin Karahisari'nin, hattın yedi büyük ustasından biri olduğu elde edilen bilgiler ışığında açıklanmıştır.

¹⁹ Kemal Çığ, “Büyük Bir Türk Hattatı: Ahmed Karahisari”, *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, S. 6, 1950, ss. 235.

²⁰ Çığ, a.g.m., ss. 235-255.

²¹ Talip Mert, “Hat Sanatının Güneşi Ahmed Şemseddin Karahisari”, *Derin Tarih*, S. Özel Sayı 13, İstanbul, 2018, s. 30.

²² Mert, a.g.m., s. 30.

2.7. HATTAT AHMED ŞEMSEDDİN KARAHİSARİ – ÖMER FARUK ATABEK

Kültür ve Sanat Dergisi'nin Afyonkarahisar'a özel olarak hazırlamış olduğu Mart 1994 tarihli yirmi birinci sayısında, Afyonkarahisarlı olan ve hat sanatının önde gelen isimlerinden Ahmed Şemseddin Karahisari'ye de yer verilmiştir.

Sanata geçmişten beri çok önem veren bir kültüre sahip olduğumuz ve bundan dolayı neyle sergilenen ilahi musikide olduğu gibi hattatların marifetleriyle de hat sanatında ciddi bir becerinin geliştiği bilinmektedir. Bu değerli hat sanatında ön plana çıkmış isimlerden birisi de hiç şüphesiz hattat Ahmed Şemseddin Karahisari olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahsi geçen makalede de bu mühim şahsiyetin doğumundan başlayarak, hocaları, Afyonkarahisar'dan İstanbul'a gidişi, hatta başlaması ve bu sanatta ilerlemesi gibi Ahmed Şemseddin Karahisari'nin hayatına dair önemli dönüm noktalarından bahsedilmiştir.

II. Bayezid döneminde hatta başladığı, Yavuz Sultan Selim döneminde yazmaya devam ettiği anlaşılan Ahmed Şemseddin Karahisari'nin, hiç şüphesiz ki en üstün ve olgun eserler ortaya koyduğu dönem Kanuni Sultan Süleyman dönemidir.²³ Bu dönemde ortaya koymuş olduğu Mushaf-ı Şerifi'nin eşsizliği bilinen bir gerçektir.

Yazının kenarlarında bulunan İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde yer alan Ahmed Şemseddin Karahisari'ye atfedilmiş yazı örneklerinin fotoğrafları sayesinde bu mühim hattatımızın yapmış olduğu eserlerin güzideliği okuyucunun gözleri önüne serilmiştir.

2.8. TOPKAPI SARAYI MÜZESİ'NDE BİR OSMANLI KİTAP SANATI ŞAHESERİ AHMED KARAHİSARİ MUSHAF-I ŞERİFİ – FİLİZ ÇAĞMAN

Sanat tarihçisi ve Topkapı Sarayı Müdürü olan Filiz Çağman'ın 1991 yılının Eylül ayında İstanbul'da gerçekleşen 9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi'ndeki bildiride Ahmed Karahisari Mushaf-ı Şerifi hakkında sunmuş olduğu ayrıntılı bilgilerin yeniden kaleme alınmasıyla oluşturulmuş bir makaledir. Ahmed Karahisari Mushaf-ı Şerifi'ne ait genel bilgiler verilerek eserin tanıtımı yapıldıktan sonra bu eserin neden Osmanlı hat ve kitap sanatları içerisinde bir şaheser olarak anıldığı okuyucuya aktarılmıştır.²⁴

²³ Ömer Faruk Atabek, "Hattat Ahmed Şemseddin Karahisari", *Kültür ve Sanat Dergisi*, S. 21, Ankara, Mart 1994, s. 29.

²⁴ Filiz Çağman, "Topkapı Sarayı Müzesi'nde Bir Osmanlı Kitap Sanatı Şaheseri Ahmed Karahisari Mushaf-ı Şerifi", *P Dünya Sanatı Dergisi*, S. 35, İstanbul, 2004, s. 86.

2.9. TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİNDEN BİR OSMANLI HAT SANATI KLASİĞİ: KARAHİSARİ ALBÜMÜ – ŞULE AKSOY

Ahmed Şemseddin Karahisari'ye ait eserlerden, İstanbul'da bulunan Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde sergilenenlerinin konu edildiği bu makalede Karahisari Albümü okuyucuya sunulmuştur. Ahmed Şemseddin Karahisari'nin meşhur Mushaf-ı Şerifi de konu edinen ve makalede aktarılan eserlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde yer alan Ahmed Şemseddin Karahisari'ye nispet edilen eserlere ait fotoğraflar da sunulmaktadır.²⁵

3. BİLDİRİLER

3.1. AHMED KARAHİSARİ'YE ATFEDİLEN ÜNLÜ KUR'AN-I KERİM – FİLİZ ÇAĞMAN

İstanbul'da düzenlenen 23-27 Eylül 1991 tarihli, 9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi'nde Filiz Çağman tarafından, Ahmed Karahisari Kur'an-ı Kerimi'ni tanıtmak ve bazı belgeler ışığında değerlendirmek amacıyla sempozyuma katılım sağlanmıştır. Osmanlı sarayında ehl-i hiref sanatçılarının ortaya koymuş oldukları eserler arasında en ihtişamlısı olan Ahmed Karahisari Kur'an-ı Kerimi hakkında bulunduğu yer, boyut, varak sayısı, ketebe kaydı gibi bilgilere yer vererek eser tanıtılmaya başlanmıştır. Eserin Osmanlı Devleti'nde yazılmış olan boyut olarak en büyük mushaf olduğu ve 400 yıldan fazla bir süre boyunca Enderun'da muhafaza edildiği belirtilmiştir.²⁶ Ardından Ahmed Karahisari'nin hayatı hakkında kısaca bilgi verilmiş ve onun hat sanatındaki tarzını ortaya koyan açıklamalarda bulunulmuştur.

3.2. HATTAT AHMED KARAHİSARİ SAN'ATI VE ESERLERİ – ÖMER FARUK ATABEK

Afyonkarahisar'da 10-11 Mayıs 1990 tarihli olarak düzenlenen, Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu'nda Ömer Faruk Atabek tarafından, Hattat Ahmed Karahisari'den bahsetmek ve onun sanatı ile eserleri hakkında bilgi vermek amacıyla bildiri sunulmuştur.

²⁵ Şule Aksoy, "Türk ve İslam Eserleri Müzesinden Bir Osmanlı Hat Sanatı Klasığı: Karahisari Albümü", *P Dünya Sanatı Dergisi*, S. 21, 2001, s. 66.

²⁶ Filiz Çağman, "Ahmed Karahisari'ye Atfedilen Ünlü Kur'an-ı Kerim", *9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi: Bildiriler*, 23-27 Eylül 1991, Ankara 1995, C. I, s. 521.

İslam'da resim sanatının haram kabul edilmesinden dolayı hat sanatının ciddi bir gelişme kaydettiği belirtilerek resmin ifade edemediği güzelliklerin de hat sanatıyla ifade edilir kılındığı aktarılmıştır. Bu bağlamda çok sayıda hattat yetiştirilmiş olsa da maalesef pek azının isimlerine vakıf olduğumuza değinilerek Ahmed Karahisari'nin buradaki örnekliliğine vurgu yapılmıştır.

Ahmed Karahisari'ye ait çok az bilgiye sahip olunduğunu belirterek onun ilk yazı hocasının kim olabileceğine dair var olan bilgiler değerlendirilmiş ve vefatı hakkında tarih ve yer bilgileri sunulmuştur. Ahmed Karahisari'nin vefat tarihinin hicri 963 (1556) olduğu, doksan yaşlarında Sütlüce Dergâhı'nda vefat ettiği ve oraya defnedildiği belirtilmiştir.²⁷

Ahmed Karahisari'nin hayatına dair bilgiler paylaşıldıktan sonra onun sanat eserleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilerek konuşma tamamlanmıştır.

3.3. KARAHİSARİ KUR'AN'ININ HAT VE GRAFİK SANATLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ – M. SAVAŞ ÇEVİK

Amasya'da 1-3 Kasım 2013 tarihlerinde düzenlenmiş olan Osmanlı'dan Günümüze Kur'an ve Hüsn-i Hat isimli sempozyumda M. Savaş Çevik tarafından Karahisari Kur'an'ı hat ve grafik sanatları açısından incelenmek suretiyle sunum yapılmıştır.

Başlangıçta Karahisari Kur'an'ı hakkında bilgiler verilmiş ve eserin büyük bölümünün Ahmed Karahisari tarafından yazılmış olduğundan bahsedilmiş fakat ömrü yetmediği için evlatlığı, öğrencisi ve azatlı kölesi olan Hasan Çelebi tarafından yazımının tamamlandığı söylenmiştir. Kitabın ketebe sayfasının boş bırakıldığı bilgisi verildikten sonra hocasına saygı icabıyla Hasan Çelebi'nin de imza atmadığı iddia edilmiştir. Kanuni Sultan Süleyman tarafından Ahmed Karahisari'ye sipariş edilen bu Kur'an, III. Murad dönemine tekabül eden 1584-1596 yılları arasında tamamlandığı bilinmektedir.²⁸

Bildirinin devamında Ahmed Karahisari Kur'an'ının hatlarına ve grafik düzenine ağırlık verilerek konuşma tamamlanmıştır.

²⁷ Ömer Faruk Atabek, "Hattat Ahmed Karahisari San'atı ve Eserleri", *Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyum Bildirileri*, 10-11 Mayıs 1990, Afyon 1990, s. 77.

²⁸ M. Savaş Çevik, "Karahisari Kur'an'ının Hat ve Grafik Sanatlar Açısından Değerlendirilmesi", *Osmanlı'dan Günümüze Kur'an ve Hüsn-i Hat*, 1-3 Kasım 2013, Ankara 2017, s. 345.

3.4. SANAT TARİHİMİZDEKİ İLK GRAFİK ÜSTADI HATTAT AHMED ŞEMSEDDİN KARAHİSÂRÎ VE SÛLÛS HURÛFÂT MEŞK MURAKKA ESERİ – İSMAİL HAKKI NAKİLCİOĞLU

Antalya’da 7-9 Kasım 2014 tarihlerinde düzenlenmiş olan İslâm ve Sanat Tartışmalı İlmî Toplantı’ya katılarak Şemseddin Karahisari ve tüm eserleri hakkında İsmail Hakkı Nakilcioğlu tarafından bir sunum gerçekleştirilmiştir.

Hüsn-i Hat sanatına dair aktarılan bilgilerden sonra İstanbul’da Fatih Sultan Mehmet’in fethinden sonra yetişen hattatlara atıfta bulunularak “Kur’ân-ı Kerim Mekke’de nazil oldu, Mısır’da okundu, İstanbul’da yazıldı.” cümlesinin ne kadar isabetli olduğuna değinilmiştir. Ardından hat sanatının önemli üstatlarından birisi olan Ahmed Şemseddin Karahisari’nin hayatı, ekolü ve eserlerine değinilmiştir. Bu eserler arasında mühim bir konuma sahip olan Mushaf-ı Şerifi hakkında ayrıntılı bilgi aktarıldıktan sonra diğer eserlerinden ve hattatın sanatçı kimliğinden de söz edilmiştir. ²⁹

4. TEZLER

4.1. 16. YY'DA YAZILAN KARAHİSÂRÎ MUSHAFI'NIN SÛREBAŞI TEZYİNATLARINDAKİ ‘RÛMÎ MOTİFİNİN İNCELENMESİ VE TASNİFİ’ – TUĞBA YILMAZ

Tezhip sanatına büyük katkısı olan Karahisari Mushafı’na ait tezhiplerin bazılarının gün yüzüne çıkartılması hedeflenen bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Ahmed Şemseddin Karahisari ve mushaf tezyinatı konu alınmıştır. İkinci bölümde Türk tezyinatında rumi motifi hakkında genel bilgi verilmiş ve mushafın sure başı tezyinatlarındaki rumi motifi incelenerek tasnif edilmiştir. Son olarak rumi motifinin bulunduğu beş tasarımın desen analizi, fotoğraflar ile üçüncü bölümde ele alınmıştır.³⁰

²⁹ İsmail Hakkı Nakilcioğlu, “Sanat Tarihimizdeki İlk Grafik Üstadı Hattat Ahmed Şemseddin Karahisârî ve Sûlûs Hurûfât Meşk Murakka Eseri”, *İslâm ve Sanat Tartışmalı İlmî Toplantı*, Antalya, 7-9 Kasım 2014, İstanbul 2015, ss. 737-763.

³⁰ Tuğba Yılmaz, 16. Yy'da Yazılan Karahisârî Mushafı'nın Sûrebaşî Tezyinatlarındaki ‘Rûmî Motifinin İncelenmesi ve Tasnifi’, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir, 2019, Özet Sayfası.

4.2. İSTANBUL MÜZE VE KÜTÜPHANELERİNDEKİ AHMED KARAHİSARİ HATLI YAZMA ESER CİTLERİNİN İNCELENMESİ - SELMAN KÜÇÜKKÖMÜRLER

Bu çalışmada Ahmed Şemseddin Karahisari hatlı yazma eser ciltleri incelenmiştir. Karahisari'nin hayatının kısaca incelendiği bu tezde, cilt sanatının ortaya çıkışı, gelişmesi, bu sanatta geometrik tasarımların ve bitkisel motiflerin kullanılmaya başlanması tarihsel süreç içerisinde ele alınmıştır. Bunun dışında cilt çeşitleri, cilt sanatı malzemeleri ve aletleri konularından da bahsedilmiştir.³¹

4.3. KARAHİSARİ MUSHAFI'NIN TEZHİP TASARIMI AÇISINDAN İNCELENMESİ (BAKARA SURESİ'NİN SONUNA KADAR) – NİHAL ARACI

İnce bir işçiliğe sahip olan Ahmed Şemseddin Karahisari Mushafı'nın tezhip tasarımı bakımından incelendiği bu tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde 16. yüzyılda Osmanlı Devleti; siyasi, ilmi, kültürel ve sanatsal açıdan ele alınmıştır. İkinci bölümde Karahisari ve sanatı hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise bahsi geçen mushafın vakfiye sayfası, zahriye ve serlevha tezhipleri, Bakara Suresi koltuk tezhipleri, durak ve gülleri tün ayrıntılarıyla analiz edilmiş ve çizimleriyle yer almıştır.³²

4.4. TOPKAPI SARAYI KÜTÜPHANESİ Y.Y. 999 NO'LU KARAHİSARİ MUSHAFININ TEZYİNİ YÖNDEN İNCELENMESİ – SERAP BOSTANCI TULUK

Kitap sanatlarımız içerisinde süslemelerin tarihi gelişimi ve üslup farklılıkları açısından en iyi görülebileceği eserler mushaf-ı şeriflerdir. Bu sebeple tezde, tezhip sanatı açısından önemli bir yere sahip olan Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde Y.Y. 999 numara ile kayıtlı bulunan 16. yüzyıla ait Karahisari Mushafı'na ait tezhip öğeleri ele alınarak üslup, desen ve motif açısından incelenmiştir. Bu mushaftaki tezyin özelliklerinin benzerlerinin görüldüğü diğer eserler tespit edilerek karşılaştırma yapılmıştır.

³¹ Selman Küçükkömürler, *İstanbul Müze ve Kütüphanelerindeki Ahmed Karahisari Hatlı Yazma Eser Ciltlerinin İncelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul, 2019, Özet Sayfası.

³² Nihal Aracı, *Karahisari Mushafı'nın Tezhip Tasarımı Açısından İncelenmesi (Bakara Suresi'nin Sonuna Kadar)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul, 2014, Özet Sayfası.

İki bölümden oluşan tezin ilk bölümünde Kanuni Sultan Süleyman dönemindeki üslup farklılıkları ve sanatkârları konuları işlenmiştir. Son bölümde ise Mushaf lar hakkında genel bilgilere ek olarak Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde Y.Y. 999 numara ile kayıtlı mushaf genel özellikleri ve tezhip sanatı açısından incelenmesi bakımından çeşitli başlıklar altında değerlendirilmiştir. Esere ait tezhipler, fotoğraflar ve desen çizimleri ile gösterilmiştir.³³

4.5. TÜRK HAT SANATINDA ŞEYH HAMDULLAH VE AHMED KARAHİSARİ EKOLLERİ – H. HÜSEYİN GÜNDÜZ

Dört bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde Türk hat sanatına ve tarihçesine genel bir bakıştan sonra 16. yüzyıldaki Türk hat sanatı ve hattatları hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Şeyh Hamdullah'ın, üçüncü bölümdeyse Ahmed Karahisari'nin hayatları, eserleri ve özellikleri, eserlerinde kullandıkları imzaları ile hat sanatındaki yerleri ve ekolleri incelenmiştir. Dördüncü bölümdeyse bu iki hattatın yazma ve mimari eserlerdeki ekolleri karşılaştırılarak tez sonlandırılmıştır.³⁴

KAYNAKÇA

“Ahmed Şemseddin Karahisari”, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, AYK Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, C. I, Ankara 2002, s. 183.

AKSOY, Şule. “Türk ve İslam Eserleri Müzesinden Bir Osmanlı Hat Sanatı Klasığı: Karahisari Albümü”, *P Dünya Sanatı Dergisi*, S. 21, 2001, ss. 66-75.

AKSU, Hatice. “16. Yüzyılın Hat Üstadı: Ahmed Karahisari”, *Antikdekor Dergisi*, S. 84, İstanbul 2004, ss. 104-107.

ARACI, Nihal. *Karahisari Mushafı'nın Tezhip Tasarımı Açısından İncelenmesi (Bakara Suresi'nin Sonuna Kadar)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul 2014.

ATABEK, Ömer Faruk. “Hattat Ahmed Karahisari San'atı ve Eserleri”, *Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyum Bildirileri*, 10-11 Mayıs 1990, Afyon 1990, ss. 77-82.

ATABEK, Ömer Faruk. “Hattat Ahmed Şemseddin Karahisari”, *Kültür ve Sanat Dergisi*, S. 21, Ankara, Mart 1994, ss. 29-32.

³³ Serap Bostancı Tuluk, *Topkapı Sarayı Kütüphanesi Y.Y. 999 No'lu Karahisari Mushafının Tezyini Yönden İncelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul, 2015.

³⁴ H. Hüseyin Gündüz, *Türk Hat Sanatında Şeyh Hamdullah ve Ahmed Karahisari Ekolleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1988, İçindekiler Sayfası.

BOSTANCI TULUK, Serap. *Topkapı Sarayı Kütüphanesi Y.Y. 999 No'lu Karahisari Mushafının Tezyini Yönden İncelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul 2015.

ÇAĞMAN, Filiz. “Ahmed Karahisari’ye Atfedilen Ünlü Kur’an-ı Kerim”, 9. *Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi: Bildiriler*, İstanbul, 23-27.09.1991, Ankara 1995, C. I, ss. 521-527.

ÇAĞMAN, Filiz. “Topkapı Sarayı Müzesi’nde Bir Osmanlı Kitap Sanatı Şaheseri Ahmed Karahisari Mushaf-ı Şerifi”, *P Dünya Sanatı Dergisi*, S. 35, İstanbul 2004, ss. 86-103.

ÇEVİK, M. Savaş. “Karahisari Kur’an’ının Hat ve Grafik Sanatlar Açısından Değerlendirilmesi”, *Osmanlı’dan Günümüze Kur’an ve Hüsn-i Hat*, 1-3 Kasım 2013, Ankara 2017, ss. 345-374.

ÇİĞ, Kemal. “Büyük Bir Türk Hattatı: Ahmed Karahisari”, *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, C. I, S. 6, 1950, ss. 234-255.

ÇİĞ, Kemal. “Hattat Ahmet Karahisari”, *Topkapı Sarayı ve Türk-İslam Sanatları*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2011, ss. 195-198.

GÜNDÜZ, H. Hüseyin. *Türk Hat Sanatında Şeyh Hamdullah ve Ahmed Karahisari Ekolleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1988.

<http://isamveri.org/pdfdkm/11/DKM110390.pdf>

İRTEŞ, Semih. *Muhteşem Karahisari Kur’an-ı Kerim’i Koltuk Tezhipleri*, Nakkaş Tezyini Sanatlar Merkezi Yayınları, İstanbul 2021.

KÜÇÜKKÖMÜRLER, Selman. *İstanbul Müze ve Kütüphanelerindeki Ahmed Karahisari Hatlı Yazma Eser Ciltlerinin İncelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul 2019.

MANSOUR, Nassar. “Karahisari: His Life and Influence on the Development of Muhaqqaq and on the Ottoman School”, *Sacred Script Muhaqqaq in Islamic Calligraphy*, I.B.Tauris, Ed: N. Mansour, New York 2000, ss. 173-200.

MERT, Talip. “Hat Sanatının Güneşi Ahmed Şemseddin Karahisari”, *Derin Tarih*, S. Özel Sayı 13, İstanbul 2018, ss. 30-33.

NAKİLCİOĞLU, İsmail Hakkı. “Sanat Tarihimizdeki İlk Grafik Üstadı Hattat Ahmed Şemseddin Karahisârî ve Sülüs Hurûfât Meşk Murakka Eseri”, *İslâm ve Sanat Tartışmalı İlmî Toplantı*, Antalya, 7-9 Kasım 2014, İstanbul 2015, ss. 737-763.

ÖZSAYINER, Zübeyde Cihan. “Ahmet Karahisârî (Afyon Karahisarlı Ahmed Şemseddin Efendi)”, *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. I, S. 1, 1987, ss. 59-61.

SAYRAÇ, Aygen. “XVI. Yüzyılın Kendine Özgü Büyük Ustası Ahmet Karahisari”, *Türkiyemiz*, C. XX, S. 62, İstanbul, Ekim 1990, ss.34-38.

SERİN, Muhittin. *Hattın Güneşi Ahmed Şemseddin Karahisari ve Mushaf-ı Şerifi*, Numune Matabaacılık, İstanbul 2015.

SERİN, Muhittin. “Karahisârî, Ahmed Şemseddin”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. XXIV, İstanbul 2001, ss. 421-424.

ÜNVER, Ahmet Süheyl. “Büyük Bir Türk Hattatı: Ahmed Karahisari”, *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, S. 3, 1979, ss. 44-45.

ÜNVER, Ahmet Süheyl. *Hattat Ahmet Karahisari*, Afyon Turizm Derneği Yayınları, İstanbul 1964.

ÜNVER, Ahmet Süheyl. “Risale 10: Hattat Ahmet Karahisari”, *İstanbul Risaleleri*, Kemal Matbaası, Haz: İ. Kara, İstanbul 1995, ss. 179-202.

YILMAZ, Tuğba. *16. Yy'da Yazılan Karahisârî Mushafı'nın Sûrebaşı Tezyinatlarındaki 'Rûmî Motifinin İncelenmesi ve Tasnifi'*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir 2019.